
ZPRAVODAJ
TECHNICKÉHO
MUZEA V BRNĚ

1

1976

**Pro muzejní pracovníky, odborný aktiv a spolupracující
instituce vydává Technické muzeum v Brně.**

Pět let ZPRAVODAJE TM

V březnu roku 1971 vyšlo první číslo ZPRAVODAJE TM, informačního a popularizačního buletinu Technického muzea v Brně. Od té doby poskytuje v pravidelných čtvrtletních intervalech odborné i laické veřejnosti řadu vybraných informací o všech muzejních činnostech na úseku dokumentace historie techniky i jejího současného rozvoje.

Pět let vydávání ZPRAVODAJE TM přineslo dobré výsledky. Jeho prostřednictvím byla navázána úzká spolupráce a vzájemná informovanost s ostatními dokumentačními středisky, kulturně výchovnými zařízeními, vědeckovýzkumnými institucemi a výrobními podniky na úseku dokumentace vědeckotechnického pokroku a na jeho popularizaci a presentaci. Byla též navázána úspěšná spolupráce s individuálními sběrateli, aktivisty a dalšími zájemci o tuto problematiku.

Hodně se změnilo ve vydávání ZPRAVODAJE TM během uplynulého období - zvýšil se náklad, rozšířilo se množství poskytovaných informací, zlepšila se technická stránka časopisu a podobně. Nezměnil se však jeho cíl a poslání být účinným informačním a popularizačním prostředkem všech, kteří se zabývají muzejní dokumentací vývoje vědy a techniky, a pomáhat tak zvyšovat úroveň této společensky významné činnosti.

A k tomuto svému základnímu poslání bude ZPRAVODAJ TM orientován i v dalších ročnících.

TECHNICKÉ PAMÁTKY

Větrné mlýny

V oblasti péče Technického muzea v Brně o technické památky byla začátkem roku 1976 navázána aktivní spolupráce s Vlastivědným ústavem v Opavě - pobočkou v Hradci nad Moravicí. Spolupráce se týká renovace některých objektů větrných mlýnů, které se nacházejí v regionu tohoto ústavu, a to především sloupových větrných mlýnů v Hlavnici, ve Lhotce a v Těškovících. Mlýn v Hlavnici byl před nedávnem renovován pokud se týká jeho stavebního tělesa. Odborní pracovníci TM se budou odbornou konzultativní činností podílet na vybavení jeho interiéru a na úpravě jeho stavby tak, aby se dosáhlo autentického stavu. Dále pak vypracovali expertizu, týkající se eventuelní restituce mlýna v Těškovících a případně jiného vhodného způsobu aktivace reliktního tohoto objektu.

Větrný mlýn v Kuželově

V objektu technické památky větrného mlýna v Kuželově probíhají poslední restaurační práce na strojním zařízení, provádějí se nutná opatření pro bezpečnost návštěvníků otáčejícího se mlýna a při vhodném větru proběhnou dlouhodobé funkční zkoušky strojních mechanismů.

Otevření mlýna a jeho zpřístupnění veřejnosti je plánováno na 2. čtvrtletí t.r. Pro expozici větrného mlýna v Kuželově zpracovali odborní pracovníci muzea pod vedením ing. Libora Procházky libreto a scénář. Část libreta, která pojednává o hornácké jizbě a malovýrobním hospodaření na Hornácku, zpracovala PhDr. Vladimíra Pouchlá z Okresního muzea v Hodoníně.

V prvních měsících letošního roku byla dále připravována veřejná parkovací plocha v blízkosti mlýnských objektů a vytvářeny nutné organizační, projektové a materiálové předpoklady pro stavební zásahy v hospodářském a obytném stavení i ve mlýnské stodole. Objem i časová náročnost těchto prací se po příslušných expertizách ukázaly oproti výchozím představám značně větší, takže práce budou probíhat i po otevření mlýna pro veřejnost a další objekty mlýnského areálu budou zpřístupňovány postupně.

Naučná stezka v Josefském údolí

Školní lesní závod ve Křtinách spolu s lesnickou fakultou Vysoké školy zemědělské v Brně se rozhodl realizovat naučnou stezku vedoucí zhruba lesními porosty v prostoru mezi Adamovem a Býčí skálou v Josefovském údolí. Trasa navržená ing. Truhlářem respektuje původní návrh Technického muzea a zajišťuje lesní komunikaci pro pěší směřující mimo jiné do prostoru technické památky Staré huti. Technické muzeum v Brně bylo požádáno o poskytnutí základních informací, textů případně fotografických dokumentačních materiálů pro uvedení naučnou stezku, která má být zřízena od jara 1977. Jednotlivá zastavení stezky byla konzultována pracovníky Školního lesního závodu Křtiny a Technického muzea Brno a byla vytipována řada objektů technického charakteru, s nimiž bude návštěvník seznámen. Jsou to: prostor bývalé sklárny, hamerské rybníky, zaniklý hamr "Althamr", Švýcárna, Stará Huť, některé zaniklé povrchové doly a zaniklé prachárny.

Dá se předpokládat, že zřízení a užívání naučné stezky přispěje spolu s nezbytnými úpravami Staré Huti, nutnými k provozu, k popularizaci a zájmu široké veřejnosti nejen o přírodu Moravského Krasu, ale též o technické památky, dokumentující technickou dokonalost našich předků a jejich smysl pro využití přírodních možností.

V Ý S T A V Y A E X P O Z I C E

Výstava BULHARSKO - ZEMĚ TURISTICKÉHO RUCHU

Výstavu uspořádalo Zastupitelství bulharského výboru pro cestovní ruch v Praze ve spolupráci s odborem obchodu a cestovního ruchu Jihomoravského krajského národního výboru v Brně a Technickým muzeem v Brně. Putovní výstava obsahovala převážně fotografie, plakáty a prospekty propagující krásy Bulharska.

Výstava byla otevřena dne 3. února a trvala do 11. února 1976.

IV. KRAJSKÝ VELETRH ZENIT

Přehledka výsledků práce v rámci akce Zenit v Jihomoravském kraji. Pořadatelem výstavy byl Jihomoravský krajský výbor SSM spolu s KOR, JM KNV, Krajskou radou ČVTS, KV Svazarmu a Technickým muzeem v Brně.

Slavnostní zahájení bylo dne 17. února; veletrh trval do 26. února 1976.

Výstava MĚSTSKÁ HROMADNÁ DOPRAVA

Dne 9. března byla otevřena výstava TM v Brně "Městská hromadná doprava v ČSSR".

Výstava seznamuje návštěvníky s městskou hromadnou dopravou od jejích počátků až po současnost a budoucnost. Zahrnjuje drožky, koňské tramvaje, parní tramvaje, elektrické tramvaje, trolejbusy, autobusy a metro. Základem výstavy jsou rozmanité dokumenty - fotografie, obrazy, grafika a v značném počtu jsou zastoupeny trojrozměrné exponáty: kolejnice, sběrače, řadiče, trakční motory, součásti trolejového vedení

a další. Vystaveny jsou i dobové stejnokroje, jízdenky, jízdní řády a služební předpisy.

Scénář výstavy zpracoval dr. Ludvík Losos, externí pracovník našeho ústavu, výtvarné řešení je dílem akademického malíře Boudy a architekta Blažíčka, s nimiž spolupracovali Ivo Paseka, odborný pracovník muzea a dr. Jaroslav Šaur, externí spolupracovník Technického muzea v Brně.

K úspěšné přípravě a průběhu výstavy přispěl i Kruh přátel TM - sekce městské hromadné dopravy, jejíž členové pomáhali při instalaci, a řada dopravních podniků v ČSSR, zejména Dopravní podnik města Brna, který zapůjčil hlavně exponáty ze současné doby. Cenné exponáty zapůjčilo pro výstavu i Národní technické muzeum v Praze.

V Sofii byla ukončena 12. ledna t.r. výstava Technického muzea "Větrné mlýny", kterou během 24 dnů shlédlo přes 6 tisíc návštěvníků, převážně mládeže. Ředitel Národního technického muzea v Sofii Ing. Valčev hodnotil výstavu velmi kladně, a zejména ocenil navázanou spolupráci, která se v minulosti promítla již uvedením výstavy "Výroba vína v minulosti a dnes" v Brně a má i nadále pokračovat prezentací nejúspěšnějších akcí obou ústavů v partnerských zařízeních.

Stálé expozice Technického muzea

VODNÍ ENERGETIKA
PARNÍ ENERGETIKA
MECHANICKÁ HUDBA 19. STOLETÍ
KOVÁŘSTVÍ (v Těšanech)

PANORAMA, stereoskopické promítání barevných diapozitivů, uvedla v I. čtvrtletí celkem 6 programů.

S B Í R K O T V O R N Á Č I N N O S T

Sbírký matematických strojů byly v I. čtvrtletí t.r. rozšířeny o charakteristické elektronické kalkulační stroje značky Tesla, Elka z Bulharské lidové republiky, k nimž přibudou dále ještě výrobky stolní výpočetní techniky značky Metra a Minirex z Německé demokratické republiky. Analogová výpočetní technika byla rozšířena o vybrané reprezentanty soudobých logaritmických pravítek, vyráběných n.p. Koh-I-Noor Hardtmuth.

V současné době se pracovníci muzea snaží jednáním s Výzkumným ústavem matematických strojů v Praze zachránit pro muzejní účely první samočinné číslicové počítače československé výroby z 50. let značek Sapo a Epos.

Zajímavým způsobem byl získán do sbírek muzea vzácný počítací stroj šoupátkového typu značky Austria z konce minulého století. Byl objeven při úklidu budovy Národního výboru města Brna na náměstí Družby národů I v oddělení ztrát a nálezů a před odevzdáním do sběru odpadových surovin jej zachránili pracovníci NVmB J. Kopřiva a V. Andrla. Počítací stroj byl v dílnách Technického muzea zběžně restaurován a byl zařazen do souboru exponátů výpočetní techniky pro připravovanou výstavu "Cesta muzeí Jihomoravského kraje" pořádané na počest letošních slavných výročí v prostorách Etnografického ústavu Moravského muzea v Brně.

V průběhu I. čtvrtletí 1976 se podařilo pracovníkům muzea zachránit několik velmi cenných hmotných dokladů z oboru měřicí techniky. Jsou mezi nimi přístroje pro měření tlaku v pracovních prostorech pístových strojů, které dokumentují určitý vývojový stupeň v indikování spalovacích motorů a kompresorů. Patří k nim elektropneumatický indikátor Farnboro a kapacitní indikátor RFT, jejichž hodnotu zvyšuje

skutečnost, že jsou ve funkčním stavu. Spolu s dříve již získanými mechanickými indikátory Crosby a Maihak a kapacitním indikátorem Tesla československé provenience tvoří soubor, který po případném doplnění reprezentantem založeným na optickém principu a doplnění piezoelektrickým indikátorem vytvoří ucelenou vývojovou řadu prostředků pro indikování pístových strojů.

Získaná kolekce měřicích přístrojů obsahuje i velmi cenný vibrograf Cambridge a jeden z nejstarších typů 8-smyčkových oscilografů RFT.

Soubor indikátorů vhodně zapadá do řešení odborného úkolu "Vývoj zařízení a metod pro měření tlaku", na němž se v Technickém muzeu v Brně pracuje.

V 1. čtvrtletí 1976 byl sbírkový fond obráběcích strojů obohacen o 6 kusů modelů obráběcích strojů - o hrotový soustruh, lícní soustruh, hoblovku, obrážečku, vrtačku a buchar. Tyto modely skutečných strojů zmenšené v měřítku 1:4 s odlévanými rámy a loži jsou ve funkčním provedení. Představují stroje z 20. až 30. let tohoto století, náhon mají řemenový, přes transmisi.

Nejstarší a z hlediska dokumentačního nejzajímavější je další přírůstek sbírkového fondu - nástěnná vrtačka firmy Volman z Žebráku z roku 1885, jeden z prvních typů obráběcích strojů vyrobených touto firmou.

Sbírkový fond byl v tomto čtvrtletí ještě rozšířen o dvě zajímavé vrtačky - velkou stolovou vrtačku kovářskou z přelomu století a o sloupovou vrtačku firmy Podhajský zhruba z 30. let tohoto století.

Dalším zajímavým strojem je i frézka vídeňské firmy Zimmermann vyrobená na přelomu století. Je to první frézka, kterou Technické muzeum získalo do svých sbírek.

K dokumentaci vývoje soustruhů byly ještě získány a do depozitáře uloženy dva soustruhy z 30. let. Jeden soustruh je výrobek moravské firmy Wawerka, u druhého není výrobce zatím identifikován. Jedná se pravděpodobně o výrobek, který si některá strojírna vyrobila zřejmě pro svoji potřebu, a proto jej neopatřila firemní značkou.

Všechny stroje jsou kompletní v provozuschopném stavu, bez zvláštních poškození.

Pro dokumentaci obráběcích nástrojů byla z n.p. OSAN zakoupena kompletní kolekce kovoobráběcích nástrojů, převážně fréz, záhlubníků a výstružníků v celkovém množství cca 230 ks. Obohacení sbírek o tyto předměty je v souladu s programem aktivní dokumentace současnosti.

Sbírkový fond řemesel byl v průběhu I. čtvrtletí 76 rozšířen o další exponáty. Mimo ukázky výrobků a doplňující nástroje bednářského řemesla, byla získána velmi hodnotná kolekce padesáti kusů stolařských hoblíků. Jedná se ve směr o nejrůznější tvarově upravené nástroje, které byly v minulosti používány ke zhotovování ozdobných krycích lišt, k výrobě nábytku apod. Profil nožů byl vytvářen podle účelu, k jakému měl být ten který hoblík použit. Tvarových hoblíků nebylo vždy používáno pouze pro dekoraci a zdobení dřeva, ale některé z nich sloužily k praktickému účelu výroby, jako např. k falcování okenních rámců a dveří, k drážkování, k výrobě kulatých násad apod. Tyto nástroje byly nezbytnou potřebou stolaře k jeho každodenní práci. Pro nás jsou velmi cenným dokladem ruční stolařské řemeslné výroby.

Odbor výstavby Jihomoravského krajského národního výboru v Brně upozornil náš ústav na zrušené závodní energetické dílo - parní elektrárnu v závodě ION - Fryšták.

Vlastní zařízení elektrárny je ve velmi dobrém stavu